

4. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

УДК 342.721

*Стукало Наталія,
студентка магістратури ННІ №1 НАВС
Науковий керівник: Полішко Наталія,
старший викладач кафедри цивільно-
правових дисциплін НАВС*

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ - ОДНЕ З ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема приватності займає останнім часом важливе місце у наукових дослідженнях: у праві, філософії, психології, соціології як міждисциплінарна проблема. Вона пов'язана з питаннями гуманізму, цінності особистості, гідності людини. Повага до приватного простору є індикатором ступеня розвитку суспільства. Недоторканність приватного життя та житла у всіх розвинених країнах входить до базових прав людини, будучи важливою ознакою правової демократичної держави. Наявність приватного простору – це умова психологічного благополуччя, почуття безпеки, свободи та самоповаги. Вміння встановлювати та захищати особисті межі сприяє успішній комунікації у суспільстві.

Приватність – основоположне право людини, яке визнане в Загальній декларації прав людини ООН, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права та в багатьох інших міжнародних угодах. Приватність тісно пов'язана з людською гідністю й іншими ключовими цінностями, такими як свобода асоціацій та свобода слова. Право на приватність стало одним із найбільш важливих питань у галузі прав людини сучасності. Право на приватність захищає індивіда чи групу від недружного зовнішнього середовища, дає можливість приховувати від інших конфіденційну інформацію про себе.

У 1890 року у США юристи З. Воррен і Л. Брендейс написали статтю «Право на приватність», у якій вони проголосили «право бути залишеним на самоті» (“right to be let alone”), використовуючи цю фразу як визначення приватності. «Right to be let alone» має на увазі можливість вибрати усамітнення від інших людей і бути захищеним від чужих поглядів у приватному просторі, наприклад, у власному будинку. Право бути залишеним на самоті подібно до «права не піддаватися загрозам і фізичному насильству, не бути посадженим у

в'язницю, не бути хибно звинуваченим у чомусь, не бути обвинуваченим».

Сучасна концепція права на приватність виходить за рамки такого вузького розуміння і охоплює широкий спектр конкретних індивідуальних прав людини як автономної особистості. Це неминуче тягне за собою проблему балансу між інтересами окремої особистості збереження автономності свого життя, без чого в принципі неможлива позитивна свобода людини [1], та конкуруючими інтересами суспільства, і, зокрема, свободою інформації.

Право на приватність (right to privacy) є фундаментальним правом людину, яка отримала міжнародне визнання після неї проголошення у статті 12 Загальної декларації прав людини.

Численні універсальні міжнародні документи визнають право на приватність як фундаментальне та невід'ємне право людини. Зокрема, стаття 17 Міжнародного Пакту про цивільні та політичні права проголошує: «1. Ніхто не може зазнавати довільного чи незаконного втручання у його особисте та сімейне життя, довільним чи незаконним посяганням на недоторканність його житла чи таємницю його кореспонденції чи незаконним посяганням на його честь та репутацію. 2. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких зазіхань» [2].

Конституцією України гарантується право на приватність. Зокрема цей закон виділяє такі види приватності: Ст.30 захищає територіальну приватність (недоторканість житла), Ст.31 комунікаційну приватність (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції), Ст.32 інформаційну приватність («ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків передбачених Конституцією України», «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди»), а стаття 28 – деякі аспекти фізичної приватності (жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням) [3].

Ключові форми приватності, в яких вона проявляється, – це фізична та психічна недоторканність людини, її оселі та власності, а також інформаційна недоторканність. До фізичної недоторканності належить право не піддаватися фізичним покаранням, які принижують людську гідність, медичним процедурам та експериментам, куди індивід не давав згоди, і навіть захист інтимних відносин людини.

Приватність включає психологічну і ментальну недоторканність, можливість критичного ставлення до соціальних норм, здатність мати незалежні переконання і сміливість діяти виходячи з них, не побоюючись неприємної і ворожої реакції інших. Приватність виражає права людини на автономію та свободу, права на

захист від вторгнення до неї інших людей, у тому числі й органів влади, громадських та державних організацій.

Існує тісний зв'язок між загальним принципом приватності та повагою до особистості. Якщо припустити, що приватність базується на повазі до людської гідності, це означає обмеження волі інших там, де починається приватний простір особистості. Повага - це поведінка, яка демонструється, коли людина керується принципом моральності у своїх діях по відношенню до інших і поважає їх права, ставлячись до них, згідно з постулатами кантовської етики, як до мети, а не як до засобу. Отже, самоповага – це впевненість особистості у тому, що стосовно неї дії інших мають бути підпорядковані нормам моральності та справедливості.

Існує необхідність визнання права на приватність як із боку держави, так і окремих громадян. Повага до приватності передбачає, що людина, з якою ми вступаємо у відносини, є цінністю сама по собі, а не за рахунок якоїсь її властивості або функції. Приватність необхідна для відчуття безпеки, оскільки вона пов'язана з довірою як диспозицією діяти чесно та морально до інших людей. Загальний принцип приватності повинен ґрунтуватися на загальному принципі поваги до особистості. Сприймати когось як особистість – це визнавати його право на вибір, на самостійні погляди та дії, незалежно від того, чи згодні ми з ними чи ні.

Право на приватність – умова успішної соціалізації. За допомогою приватності відбувається процес формування особистості. В результаті соціалізації дитина усвідомлює право на власну фізичну та ментальну реальність завдяки підтримці свого оточення [4, с. 28].

За порушення права на приватність передбачена відповідальність як у кримінальному так і цивільному законодавстві.

Відмова у праві на приватність позбавляє людину особистої свободи та гідності. Людина, в чий дім можуть увійти з волі інших, чия розмова може бути підслухана з волі інших, чії сімейні секрети можуть бути опубліковані за волею інших, відчуває приниження людської гідності. Сутністю порушення приватності є не лише навмисне заподіяння морального страждання, а й приниження людської гідності, замах на людську особистість. Коли розкриваються особисті та інтимні факти, відбувається порушення довіри та конфіденційності, тому втручання у приватність – це образа людської гідності, яка загрожує свободі особистості.

З огляду на вищевикладені факти можна стверджувати, що приватний простір – це фундаментальна потреба, право на яку мають усі люди. Приватність тісно пов'язана з повагою, самоповагою та довірою, з пріоритетом особистості, визнанням її свободи, честі та гідності. Ступінь забезпеченості у державі автономії особистості – найважливіший показник розвитку демократичного суспільства. Право

на приватність – важлива частина особистості, тому захист приватного життя належить до проблеми правами людини.

Список використаних джерел:

1. Джозеф Раз. Моральні засади свободи. Пер. з англ. В. Василюка та О.Тереха. Київ : Веселка, 2001. С. 406–410.

2. Міжнародний Пакт про цивільні та політичні права: [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text .

3. Конституція України: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> .

4. Нартова-Бочавер С. К. Теорія приватності як напрямок зарубіжної психології. *Психологічний журнал*. 2006. Т. 27. № 5. С. 28–39.

УДК 347.611 (477)

*Устименко Тетяна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін НАВС*

**ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ЧЛЕН СІМ'Ї» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ЩОДО
ПЕВНИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ**

Поняття «член сім'ї» використовується не лише у сімейному законодавстві, а й властиве іншим галузям права, тому правове регулювання не обмежується лише нормами сімейного законодавства. Джерельна база, яка регламентує дане поняття, доволі широка і потребує вдосконалення.

Проблемам визначення поняття член сім'ї за цивільним, сімейним та житловим законодавством України приділялась увага науковця

Галянтича М.К. [1], інколи з'ясування поняття «член сім'ї» було необхідною передумовою інших досліджень, наприклад щодо питань правового режиму нерухомого майна членів сім'ї [2] тощо.

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною має на меті визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи та задоволення грошових вимог кредиторів. Фізична особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, зобов'язана надавати достовірну інформацію про все наявне майно.